ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО 06.03.2023 | Ганна Шелест & Євгенія Габер

Це не тільки про гендерну рівність

Чому феміністична зовнішня політика має стати частиною української дипломатії

Сьогодні в Україні зберігається доволі обмежене розуміння феміністичної зовнішньої політики, що переважно зводиться до питання гендерної рівності на дипломатичній службі. Водночас дедалі більше європейських країн затверджують власні версії феміністичної зовнішньої політики (Швеція, Франція, Німеччина, Іспанія тощо), що дозволяє говорити про тренд, який поступово набирає обертів у світі. Крім того, дедалі частіше різні країни, насамперед члени ЄС, ставлять умовою надання допомоги третім країнам врахування гендерних питань та політик. Це стосується як надання гуманітарної допомоги чи допомоги розвитку, так і питань вирішення конфліктів, подолання їх наслідків або навіть питань торгівлі зброєю. Компоненти гендерної рівності давно включені в перелік умов для отримання грантів громадським сектором, і вже зараз це стає передумовою надання допомоги розвитку ЄС.

Фемінізм і феміністична політика – це не тільки про гендерну рівність. Фемінізм посилається на набір цінностей, які пов'язані з необхідністю зміни балансу нерівної владної динаміки, що включає гендер, але також питання раси, класу, статі тощо. Зокрема, феміністична зовнішня політика – це політика держави, яка визначає свою взаємодію з іншими державами, а також недержавними акторами таким чином, що пріоритетом робить питання миру, гендерної рівності, цілісності навколишнього середовища, закріплює права людини для всіх, намагається порушити колоніальні, расистські, патріархальні та такі, де домінують чоловіки, владні структури і виділяє значні ресурси для досягнення цього бачення.

Гендерно збалансована та антидискримінаційна політика у різних сферах має стати однією з

Гендерно збалансована та антидискримінаційна політика у різних сферах має стати однією з передумов співпраці з міжнародними партнерами і в контексті післявоєнної відбудови України. Запровадження відповідних стандартів у підприємництві та програмах соціально-

передумов співпраці з міжнародними партнерами і в контексті післявоєнної відбудови України

економічного розвитку, інтегрування гендерних питань у секторальні політики, моніторинг, оцінка та звітування мають бути важливими частинами процесу.

Україна як активна учасниця європейських процесів, а також країна, яка претендує на значні обсяги європейської допомоги, повинна чітко розуміти, що саме охоплює це поняття, які варіанти феміністичної зовнішньої політики існують і які найкращі практики варто імплементувати. Якщо у питаннях міжнародного розвитку фокус на правах жінок та забезпеченні їхніх потреб давно став нормою та визначеним шляхом для соціального та економічного розвитку, то у сфері зовнішньої політики цей шлях тільки розпочався.

Фактично для України це означає відповідність внутрішніх процесів, зокрема, що стосується дипломатичної служби, то зовнішніх зносин, а також позиціонування себе на міжнародній арені.

Рада зовнішньої політики «Українська призма» восени 2022 року провела дослідження та інтерв'ю з українськими дипломатками та державними службовицями, намагаючись відповісти на питання, чи готова Україна до феміністичної політики. Українські дипломатки відзначають, що увнутрішній політиці МЗС посилення уваги до гендерних питань, забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків стали одними з ключових трендів останніх років і дозволили досягти вагомих позитивних результатів у доволі короткі строки. Зокрема, цьому сприяв і гендерний аудит, який був проведений у 2019 році. Водночас деякі з дипломаток висловили побоювання щодо того, чи достатньо наразі інституційних спроможностей МЗС та інших органів державної влади, аби зробити наявні досягнення невідворотними незалежно від того, хто буде наступним міністром.

З одного боку, очевидно, що важливу роль у просуванні позитивних перетворень відіграла зміна поколінь у керівництві МЗС, що сприяла не лише «омолодженню», але й фемінізації української зовнішньої політики. З іншого – за останні роки слід відзначити й інституційні зміни, закріплені на законодавчому рівні, а також затвердження низки стратегічних документів, що мають забезпечити сталість процесу реформування.

Все ще дивно іноді

Попри значні позитивні зрушення за останні роки, більшість дипломаток і досі

виглядають переговори, на яких з українського боку нема жодної жінки

відзначають стереотипне сприйняття ролі жінок на дипломатичній службі, зокрема, це стосується рівня посад та сфер відповідальності. Культурна сфера, публічна дипломатія, медіа – це те, де зазвичай бачать місце жінки на дипломатичній службі. Особлива складність полягає у відношенні до дипломатів старшого покоління та стереотипному сприйнятті спроможностей і викликів, з якими стикаються жінки-дипломатки. Все ще дивно іноді виглядають переговори, на яких з українського боку немає жодної жінки.

Забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок на дипломатичній службі має враховувати і складність збереження life-work balance для жінок. Жінки-дипломатки стикаються не тільки з подвійним навантаженням, поєднуючи професійні та родинні обов'язки, але й часто з небажанням керівників брати їх на посади старшого дипломатичного складу до закордонних дипломатичних установ через наявність дітей, які ніби-то можуть потенційно відволікати жінок від роботи, проблемою в багатьох країнах залишається і працевлаштування подружжя.

У зовнішньому вимірі важливість розуміння пріоритетів феміністичної зовнішньої політики та запровадження її елементів в Україні слід розглядати у декількох аспектах:

- як меседж щодо відповідності демократичним цінностям;
- як запорука успішної європейської та євроатлантичної інтеграції України;
- як інструмент «воєнної» дипломатії та відновлення справедливості;
- як необхідна умова залучення міжнародної допомоги розвитку та післявоєнного відновлення України;
- як елемент «м'якої» сили України: модель успішної трансформації для інших країн;
- як інструмент nation-branding: Україна як лідер вільного світу.

Враховуючи сучасні світові тренди та пріоритетні питання, які стоять перед українською дипломатією, необхідно розглянути доцільність оголошення феміністичної зовнішньої політики України як такої, що надає великої уваги питанням захисту прав людини, інклюзії, гендерної рівності, протидії сексуальному та гендерно зумовленому насильству, захисту прав маргіналізованих груп, боротьбі з системними нерівностями та трансформативній силі дипломатії.

Принципи гендерної рівності та інклюзії, зокрема, мають бути включені до програм післявоєнного відновлення України та отримання допомоги розвитку. Але також мають враховувати фактор гендерної рівності та захисту прав жінок у разі надання Україною допомоги розвитку третім країнам. З огляду на міжнародний імідж України як країни, що бореться за демократичні цінності та свободи, важливо сформулювати та чіткіше артикулювати позицію України щодо захисту прав жінок в Ірані, Афганістані та інших випадків брутального порушення прав людини, зокрема маргіналізованих груп суспільства (з урахуванням наявних обмежень та стратегічних інтересів України).

Незважаючи на складнощі, Україна може позиціонувати себе як країна, яка вже досягла успіхів у сфері гендерної політики та готова ділитись своїм досвідом з іншими країнами (наприклад, щодо ратифікації Стамбульської конвенції, розробки стратегічних документів у сфері гендерної політики тощо). Україні важливо використовувати елементи феміністичного дискурсу для комунікацій з міжнародними партнерами, публічної дипломатії та іміджевої політики, зокрема сприяти формуванню позитивного іміджу її як країни сильних успішних жінок в армії, дипломатії, політиці, громадянському суспільстві, підприємництві тощо.

Ганна Шелест
Київ

Ганна Шелест (Hanna Shelest) - к.політ.н., директорка безпекових програм Ради з питань зовнішньої політики "Українська призма", головна редакторка UA: Ukraine Analytica.

Євгенія Габер

Євгенія Габер (Yevgeniya Gaber) – кандидат політичних наук, старший аналітик Центру досліджень сучасної Туреччини Карлтонського університету (Канада). У минулому – заступниця директора Дипломатичної академії України ім. Геннадія Удовенка при МЗС, дипломат Посольства України в Туреччині. Основна сфера інтересів – зовнішня політика України, Туреччини, проблеми безпеки Чорноморського регіону.